

структури такого плану не існує, але будь-яка його форма потребує наявності вірогідної базової інформації.

Узагальнюючи вище зазначене, можна стверджувати, що протікання економічних процесів у часі носить динамічний характер, що допомагає в умовах гострої конкуренції підприємствам швидко адаптуватися до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Навіть протягом невеликого періоду часу обсяги споживання дуже динамічні. В цих умовах мають можливість власного розвитку такі підприємства, які швидше за інші пристосовуються до реалій часу і адаптуються до нових, бодай непомітних, економічних умов. Головним завданням управління підприємством задля забезпечення економічного розвитку є оцінка і діагностика фінансового стану підприємства, контроль і своєчасне запобігання кризовим ситуаціям.

Також важливим є акцентування уваги на врахування численних і різноманітних факторів, тому що, якщо якийсь з них випадає з аналізу фінансового стану конкретного підприємства, оцінка впливу інших, прийнятих у розрахунок факторів, а також висновки ризикують виявитися спотвореними і не спроможними забезпечити економічний розвиток підприємства.

Висновок

Дослідження процесу реструктуризації капіталу підприємств багатьох іноземних держав доводять, що реструктуризація капіталу є невід'ємною частиною економічно вдалого функціонування будь-якого підприємства, це постійний процес, без якого не можна досягти економічного розвитку. В нашій країні також уже цілком усвідомлена необхідність подібних перетворень. Однак відсутність ретельної розробки поняття, механізму, місця реструктуризації капіталу досі не дозволяє раціонально і послідовно вирішувати її завдання. У зв'язку з цим гостро назріла необхідність проаналізувати проблеми, пов'язані із забезпеченням ефективності проведення реструктуризації капіталу. Метою проведення реструктуризації капіталу підприємства є забезпечення економічного розвитку конкретного підприємства, створення такого підприємства, яке здатне виготовляти конкурентоспроможну продукцію або надавати конкурентоспроможні послуги, бути технічно забезпеченим і фінансово дієздатним.

Результати реструктуризації капіталу мають бути такими, які мають здатність забезпечити підприємству досягнення відповідного рівня прибутковості, що і є однією з цілей реструктуризації і водночас показником її успішності; пози-

тивних грошових потоків від основної діяльності; зростання грошових потоків, що має здатність забезпечити повернення боргів та інвестування коштів у технічне оновлення, а також зростання виробництва або кількісного показника послуг, що надаються, що своєю чергою також свідчить про успішність реструктуризації; зростання продуктивності праці; зростання продуктивності всіх видів ресурсів, тобто забезпечення рентабельності підприємства; забезпечення необхідного мінімуму прибутку підприємства.

Тому можна стверджувати, що визначення впливу реструктуризації капіталу на ефективність функціонування підприємства, його конкурентоспроможність залежать від вірно розроблених та науково обґрунтованих найбільш важливих принципів управління процесом реструктуризації капіталу підприємства, які повинні базуватися на дослідженнях практики реструктуризації капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємств, а також дослідженнях ключових напрямів, тенденцій та результатів реструктуризації капіталу конкретних українських підприємств, враховуючи причини, що знижують ефективність реструктуризації капіталу підприємства.

Узагальнюючи вище зазначене, можна стверджувати не лише про актуальність досліджуваного питання, а й про необхідність подальших досліджень реструктуризації капіталу підприємства.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електрон. ресурс] // Режим доступу до документу: ukrstat.gov.ua
2. Сайт фінансових новин: www.minfin.com.ua
3. Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського: [Електрон. ресурс] – www.nbuv.gov.ua
4. Абрютіна М.С., Грачев А.В. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства. – М.: Дело и сервис, 2014. – 316 с.
5. Баканов М.І., Шеремет А.Д. Теорія економічного аналізу. – М.: Фінанси і статистика, 2001. – 292 с.
6. Балабанов І.Т. Аналіз і планування фінансів хозяйствующего суб'єкта. – М.: Фінанси і статистика, 2001. – 231 с.
7. Бандурка О.М., Коробов М.Я. та ін. Фінансова діяльність підприємства. – К., 2014. – 254 с.
8. Белялов А.З. Як збитковому підприємству вийти з кризи і стати прибутковим: Практическое руководство. – М., 2014. – 211 с.
9. Білик М. Підприємства як об'єкт фінансового управління в умовах переходу до ринкової економіки // Економіст. – 2012. – №1. – С. 21–26.

Н.В. ПОПРОЗМАН,

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Аграрна економіка як стратегічний фактор стабілізації агропромислового виробництва

У статті акцентується увага на значенні аграрної економіки для зростання та розвитку агропромислового виробництва та національної економіки в цілому. Проаналізовані основні ризики та переваги розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах.

Ключові слова: агропромислове виробництво, зростання, аграрна економіка, сталий розвиток, «зелені» національні рахунки.

Аграрная экономика как стратегический фактор стабилизации агропромышленного производства

В статье акцентируется внимание на значении аграрной экономики для роста и развития агропромышленного производства и национальной экономики в целом. Проанализированы основные риски и преимущества развития агропромышленного производства в современных условиях.

Ключевые слова: агропромышленное производство, рост, аграрная экономика, устойчивое развитие, «зеленые» национальные счета.

The agrarian economy as a strategic factor stabilizing agricultural production

The article focuses on the importance of agricultural economy for growth and development of agricultural production and the national economy as a whole. Analyzed the main risks and benefits of agricultural production in the modern world.

Keywords: agricultural production growth, agricultural economics, sustainable development, 'green' national accounts.

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво України є однією з найважливіших, базових галузей національної економіки, що забезпечує 8,2% валової доданої вартості, де зайнято понад 3 млн. населення, використовується основних засобів вартістю понад 100 млрд. грн., функціонують майже 56,5 тис. господарюючих об'єктів, які використовують 21,6 млн. га сільськогосподарських угідь.

За даними Національного агентства України з питань державної служби, в сільських і селищних органах місцевого самоврядування станом на 1 січня 2014 року зайнято 44,5 тис. осіб, ще 4,9 тис. осіб зайнятих у районних радах, де більша половини з них віком старше 45 років [2, с. 12].

Аграрний сектор, навіть за кризових років, зберіг позитивний темп розвитку, став одним з бюджетоутворюючих галузей, займає чільне місце у товарній структурі експорту, а тому його називають антистресовим чи стресостійким. Проте продовжуються і негативні тенденції, які перешкоджають зростанню та розвитку агропромислового виробництва, тому дана проблематика потребує детального аналізу і дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Особливо актуальними питаннями сьогодення є формування стратегії розвитку агропромислового виробництва та внеску у розвиток і вдосконалення цієї методології В. Гейця, Л. Шинкарука, Т. Артьомової [8], В. Беседіна, Н. Гончар [5], Б. Пасхавера, О. Шульбравької, Л. Молдован [1], Ю. Лупенка, М. Маліка, М. Кропивко, В. Юрчишина, В. Месель-Веселяка [5], П. Саблука, О. Білоруса [7], Л. Забуранної [3], О. Шпикуляка [5], Н. Клименко [10] та ряд важливих наукових праць та досліджень ННЦ «Інститут аграрної економіки». Але питання економічного розвитку АПВ у суспільстві потребують переосмислення і удосконалення підходів до формування сучасної стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва.

Метою статті є аналіз та обґрунтування значення аграрної економіки для формування стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи структурні макроекономічні зміни, а саме зменшення частки сільського господарства у загальному обсязі випуску продукції і скорочення зайнятості сільського населення, трансформація підходів і методів прийняття рішень цієї сфери діяльності у

суспільному розвитку є нагальною і невідкладною виходячи із значення її для розвитку національної економіки – забезпечення якісними продуктами харчування і сировиною промисловість, з одного боку, і формування попиту на продукти промислового походження, з іншого боку (будівельні, паливно-мастильні матеріали, машинобудування, продукція хімічної промисловості тощо). Високі показники функціонування аграрної економіки є запорукою продовольчої, а отже національної безпеки і незалежності, виробництва екологічних продуктів, збереження агроландшафтів, рекреаційних зон, підтримки екосистеми України, культурної спадщини, що в цілому означає покращення рівня життя населення.

Сталий розвиток як структурований методологічний підхід, специфічна філософія має реалізуватися на всіх рівнях – ідеться про сталий розвиток глобалізованого суспільства (планетарний рівень), сталий розвиток локальних суспільств (національний рівень), сталий розвиток економічної діяльності (рівень видів економічної діяльності), стале життєзабезпечення (рівень спільнот, сімей), стале споживання – рівень споживання [8, с. 40].

Згідно з рис. 1. бачимо, що різниця соціально-економічного розвитку агропромислового комплексу згідно з традиційним підходом та сталим розвитком очевидна. Для характеристики сталого розвитку економічної системи найчастіше використовують сформульоване ООН визначення: це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління, але не загрожує майбутнім поколінням задовольняти свої потреби, тобто постулат дотримання справедливості щодо майбутніх поколінь.

По суті, аграрна економіка відповідає трикритеріальному принципу сталості: економічну її складову представляє аграрне виробництво як вид економічної діяльності, соціальну – людський фактор, як основа зростання і розвитку, екологічну складову – природні ресурси, тобто земельні ресурси, водні гідлі, багаторічні насадження, пасовища тощо.

Оскільки без охорони навколишнього середовища неможливо вести мову про здорове населення і екологічно чисті продукти харчування, а звідси і екологічно чисту сировину. Варто зазначити, родючість ґрунтів теж слід покращувати за рахунок органічних добрив, ресурсозберігаючих технологій. Більшість

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

сільськогосподарських виробників не дотримуються науково обґрунтованих норм сівозмін та ґрунтозахисних технологій, не вноситься необхідна норма органічних і мінеральних добрив, що призводить до виснаження ґрунтів, зниження їх родючості, посилення їх деградації. Сільськогосподарська освоєність, розораність земель є небезпечною для національної екологічної безпеки. Надмірна розораність сільськогосподарських угідь призводить до щорічного збільшення ерозійних ґрунтів на 80–90 тис. га. Особливо актуальним питанням у сфері покращення ситуації із земельним фондом України є вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних та деградованих земель і переведення їх у природні кормові угіддя, пасовища та під залісся. Тобто слід врахувати інноваційно-інвестиційні чинники, а прибуток розраховувати уже після узгодження економо-еколого-соціального фактору. Екологічно скоригований чистий внутрішній продукт розраховується за системою еколого-економічного обліку – «зелених» національних рахунків – із валового внутрішнього продукту відраховується вартісна оцінка виснаження природних ресурсів і екологічної шкоди. Показник скоригованих чистих заощаджень або дійсної норми нагромадження розраховується таким чином: від валового внутрішнього нагромадження віднімають знос основних виробничих фондів, виснаження енергетичних, мі-

неральних, природних ресурсів, збитки від викидів двоокису вуглецю, до цих витрат додають витрати на відновлення та освіту, усі величини у відсотках до ВВП [8, с. 41]. Зміни такого змісту, сталого розвитку економіки, прирівнюють до таких же змін у логіці економічного мислення, як за промислової революції у свій час [8, с. 39]. Такий підхід сприяє піднесенню національного та міжнародного агроекологічного іміджу та має стати важливим аспектом стратегії розвитку агропромислового виробництва.

За останні роки простежується тенденція до зниження основних показників соціально-економічного розвитку України. Так, за 2010–2013 роки індекс споживчих цін знизився приблизно на 10%, збільшився розрив між реальною і номінальною заробітною платою та обсяг безробітних, зменшився обсяг виробництва продукції тваринництва, а також загальний обсяг як імпорту, так і експорту. Аналізуючи товарну структуру експорту продукції аграрного сектору за даними Мінагрополітики України протягом останніх трьох років, перероблена продукція становить лише від 48 до 53%, де питому вагу тут займає соняшникова олія. Разом із тим у структурі імпорту перероблена продукція займає близько 60%. Тобто аграрний сектор України має на 10–12% більш сировинну товарну структуру, втрачаючи при цьому обсяги

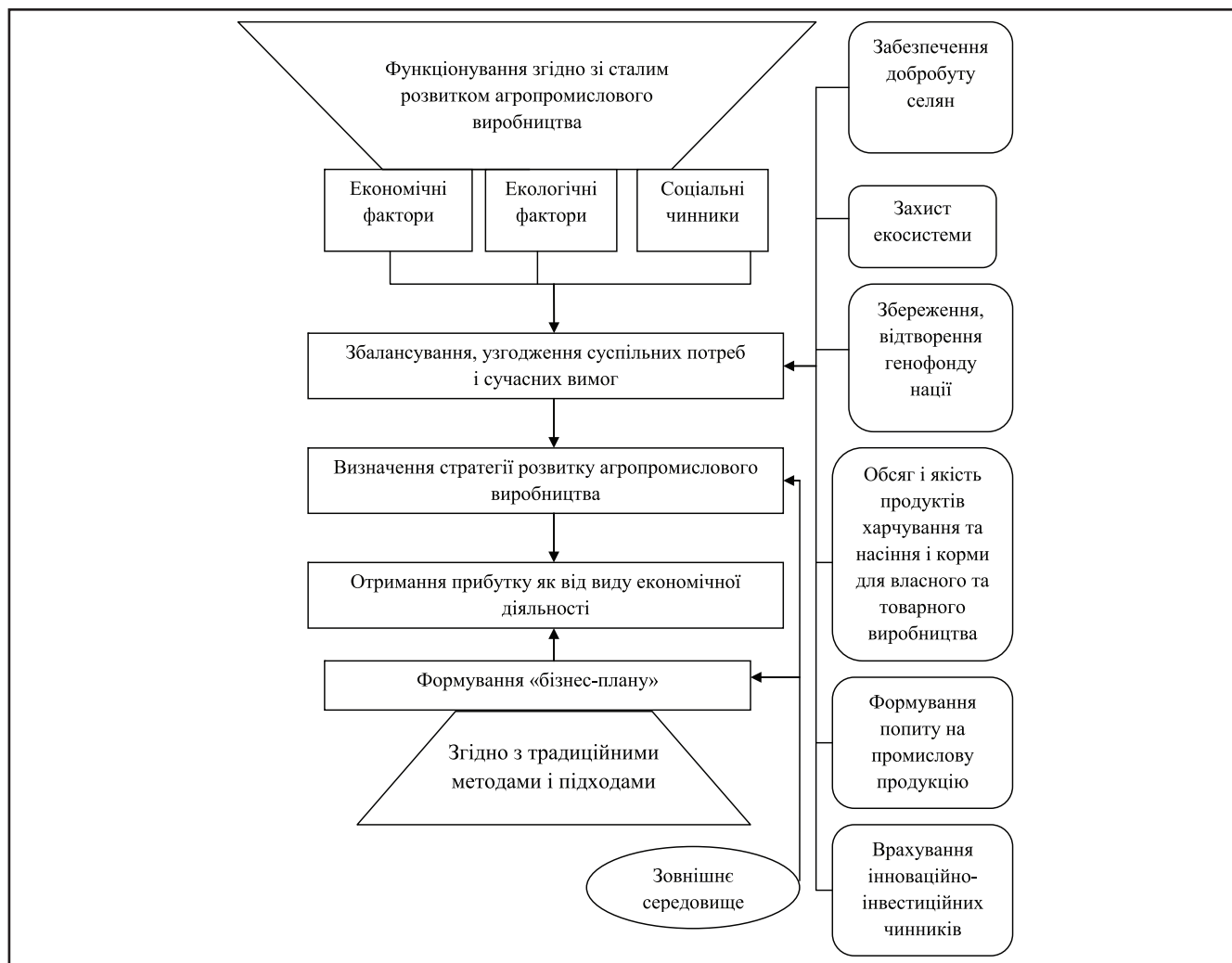

Рисунок 1. Переваги застосування сталого розвитку агропромислового виробництва

Джерело: розроблено автором.

доданої вартості, який переміщується в економіку інших країн Основними експортними позиціями України залишаються зерно, соя, ріпак і соняшникова олія. Скорочення обсягів експортної продукції не є дією економічних законів чи процесів, а лише впливом агресивної зовнішньої політики, який пов'язаний із втратою традиційних ривків збуту сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим частина продукції, що мала йти на експорт, переорієнтується на внутрішній ринок, чим, напевне, спричинить зниження рівня ціни на цю продукцію та, відповідно, поставить питання про знаходження нового зовнішнього цивілізованого ринку збуту [2].

Продукція тваринництва, з одного боку, через відсутність дієвої і визнаної системи контролю якості, що є головною запорукою просування цієї продукції на зовнішній ринок, обмежується попитом тільки внутрішнього ринку, а з іншого боку, низька платоспроможність населення України, як головного і єдиного споживача, обмежує виробництво продукції та розвиток тваринництва як галузі.

Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах у 2005 році – 1,4 рази, у 2010 році – в 2,6 раза, у 2013 році – у 4 рази перевищила рівень 1990 року на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві, у постійних цінах 2010 року, у рослинництві відповідно 1,4; 2,2 та 3,4 рази, за відповідний період у тваринництві продуктивність праці зросла у 1,2; 3,2 та 4,8 рази.

Згідно з табл.1 індекс виробництва продукції рослинництва у 2013 році порівняно з 2012 роком становив 118,1%, у тому числі в аграрних підприємствах – 125,2%, у господарствах населення – 109,3%.

У 2013 році індекс виробництва продукції тваринництва порівняно з 2012 роком становив 104,8%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 108,8%, у господарствах населення – 101,8%. На сільськогосподарських підприємствах (крім малих) у 2013 році порівняно з 2012 році обсяг вирощування худоби та птиці збільшено на 11,9%, у тому числі свиней – на 15,6%, птиці всіх видів – на 12,4%, але скорочено вирощування великої рогатої худоби (на 1,4%); відношення обсягу вирощування худоби та птиці до їхньої реалізації на забій становило 105,4% (у 2012 році – 107,1%); середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі збільшилися на 0,8%, свиней – на 5,8%. У 2013 році середній надій молока від однієї корови в аграрних підприємствах (крім малих) становив 4853 кг (порівняно з 2012 році збільшився на 4,1%). Для забезпечення сталого розвитку агропромислового виробництва необхідно забезпечити адекватну якість економічного зростання. У контексті сталого розвитку необхідні стратегічні зрушення, перехід від традиційного запізнаної реакції на негативні соціально-економічні тенденції до прийняття превентивних заходів, переходу на інноваційний тип реакції, в основі якого якісні показники щодо технологій, системи управління, людського капіталу. Згідно з розрахунками за новою методикою, виміру процесу сталого розвитку, розроблену українськими вченими, зокрема М. Згуровським¹ [4], Україна увійшла у групу країн із середнім рівнем індек-

¹ Згуровський М.З., Гвишиани А.Д. Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопасности жизни людей (2005–2007/2008 гг.). – К.: НТУ «КПИ» «Политтехника», 2008. – С. 8–10.

су сталого розвитку. Інтегральний індекс сталого розвитку у неї за величиною на 20% нижчий, ніж у Франції, яка увійшла до групи країн із високим рівнем за рахунок нижчих значень усіх складових індексів, особливо економічного і соціального. Привертає увагу і те, що Україна перемістилася з 45-го у 2005 році на 66-те місце у 2007/08 роках, що було ознакою поглиблення нестабільності розвитку економічних макрпоказників національної економіки.

У 2012 році за рейтингом Глобального інноваційного індексу країн світу Україна посіла 63-тє місце, у 2013 році опинилася на 71-му місці² [12]. За рейтингом Світового банку «Ведення бізнесу, 2013» Україна займає 137-е місце серед 185 країн, за рівнем конкурентоспроможності у 2010–2011 роках відповідно до Глобального індексу конкурентоспроможності (WEF Global Competitiveness Index) посідає 89-е місце серед 139 країн.

Україна належить до енергозалежних країн, оскільки потреби в паливно-енергетичних ресурсах більш ніж на 50% задовольняються за рахунок імпорту. Звісно, така ситуація не тільки не сприятлива, а й загрозна та потребує валютних витрат. Сучасні тенденції розвитку біоенергетики різних країн показують, що процес виробництва і використання біопалива стає все інтенсивнішим. Для України, яка в агросекторі має високий виробничий потенціал, важливо сформуванати науково обґрунтовану соціально-економічну політику у сфері виробництва біопалива, бо за останні 15 років в Україні відбувся перерозподіл площ посіву сільськогосподарських культур під олійні культури, за рахунок скорочення площ під кормові культури та зернові. Згідно з рис. 2 площі під кормові зменшилися, а своєю чергою площі посіву соняшнику зросли на 3415 га. Олійні культури стали комерційно привабливими у світлі таких процесів. Але вирощування ріпаку не є найефективнішим в агрокліматичних умовах України. Для більшості її територій потенціал біопаливної сировини першого покоління (зернові, цукрові олійні культури) становлять 40–70% від можливого потенціалу біопаливної сировини другого покоління (швидкоростучі деревні посадки та лігноцелюлозні трави) [132, с. 450].

В умовах глобалізації та пошуку альтернативних варіантів здешевлення виробництва земля стає все привабливішим ресурсом для індустріального капіталу. Варто зазначити, що нарощування валового виробництва сільськогосподарської продукції створює умови для розвитку альтернативної енергетики, зокрема, для збільшення виробництва біопалива. За рахунок розширення переробки сільськогосподарської продукції на біопаливо можна збільшити попит на сільськогосподарську продукцію та підвищити економічну ефективність галузі в цілому за рахунок здешевлення витрат на паливно-мастильні речовини. А в розрізі національної економіки збільшення обсягів біопалива дозволить зменшити залежність від імпорту джерел енергії.

Для виробництва альтернативних видів енергії використовується [5]:

– солома та інші ресурси рослинного походження – для отримання гною, що використовується як органічне добриво, і як для отримання біогазу, а після бродіння, як біологічне **добриво, а також** як паливний матеріал для отримання тепла.

² The Global Innovation index 2013. The local Dynamics of Innovation. Rankings.[Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/expost/sites/www/freepublication/en/economics/gii/gii_2013.pdf.

Таблиця 1. Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва, у % до попереднього року

Роки	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Усі категорії господарств				В тому числі							
		продукція сільського господарства		з неї продукція		продукція сільського господарства		з неї продукція		продукція сільського господарства		з неї продукція	
		рослин-ництва	тварин-ництва	рослин-ництва	тварин-ництва	рослин-ництва	тварин-ництва	рослин-ництва	тварин-ництва	рослин-ництва	тварин-ництва	рослин-ництва	тварин-ництва
2000	41827,0	109,8	121,3	95,3	98,1	105,4	77,9	118,6	142,2	101,3			
2001	41817,0	110,2	112,3	106,8	120,0	122,4	110,7	104,1	102,5	105,8			
2002	41800,4	101,2	98,5	105,7	97,6	94,1	112,0	103,8	103,7	103,9			
2003	41788,5	89,0	85,9	93,9	74,4	70,3	88,9	98,8	102,3	95,4			
2004	41763,8	119,7	133,1	100,5	142,5	155,5	106,6	108,1	116,9	98,8			
2005	41722,2	100,1	97,5	105,1	101,1	96,6	119,1	99,4	98,3	100,9			
2006	41675,9	102,5	101,8	103,6	108,3	106,1	115,4	98,6	97,8	99,5			
2007	41650,0	93,5	90,9	98,0	94,5	89,9	108,3	92,8	92,0	93,8			
2008	41625,8	117,1	128,6	98,7	136,3	148,8	105,2	102,5	108,3	95,6			
2009	41596,4	98,2	95,3	104,2	94,9	90,2	111,3	101,5	102,4	100,5			
2010	41576,0	98,5	95,9	103,4	97,7	93,7	109,1	99,1	98,5	100,1			
2011	41557,6	119,9	130,4	101,3	128,7	137,9	106,0	111,8	121,7	98,3			
2012	41536,3	95,5	91,9	103,9	93,4	89,1	107,0	97,8	95,5	101,7			
2013	41525,8	113,3	117,9	104,0	120,8	125,6	108,1	105,5	108,4	101,0			

Джерело: розроблено автором на основі статистичної інформації. [Електрон. ресурс]: Режим доступу: <http://ukrstat.org/about.html>

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Із однієї тонни соломи можна отримати 8 т гною, а спалюванням отримують тепла, що замінює 400 куб. м газу;

– ріпак і інші олійні культури – для отримання біодизеля. З однієї тонни ріпаку отримують 420 куб. м біодизеля, 550 кг макухи і 68 кг гліцерину;

– зернові культури – для отримання біоетанолу. Взявши на переробку одну тонну кукурудзи, можна отримати 450 кг біоетанолу, 500 кг концентрованих кормів. У структурі виробництва (табл. 2, 3) найбільшу питому вагу в 2013 році у співвідношенні до 1990 року займають зерно та зернобобові, картопля, овочі, соняшник і відповідно становлять 123, 133, 148 та 429,8%.

Сільськогосподарські підприємства виробляють 44,9% валової продукції, в тому числі продукція рослинництва – 45,1, тваринництва – 44,7%.

Відповідно за рахунок культур, що мають тенденцію до збільшення обсягів, забезпечується внутрішня потреба у зерні, олії, картоплі, цукрі, овочах, але є потреба підвищити обсяги виробництва купівельну спроможність населення, а відтак, і споживання на 1 людину молочних продуктів, м'яса і фруктів.

Бачимо, згідно з рис. 2, що саме площа посіву соняшнику зросла за 1990–2013 роках на 3415 га, або на 308,7%, традиційно високі показники щодо площ посіву зернових та зернобобових, оскільки Україна була, є і буде європейською житницею та, відповідно, становить 111,2% у 2013 році відносно 1990 року та значно відстає від площі посіву соняшнику. За відповідний період зменшилися площі посіву картоплі, цукрових буряків і кормових культур та відповідно становлять 97,1; 17,4; 19%. Овочі відкритого ґрунту займають площу в 2013 році 106% відносно 1990 року, та потреби у цій продукції не закривають. Є сенс підвищити урожайність сільськогосподарських культур, оптимізувати внесення органічних добрив та технологію вирощування та таким чином збільшити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в цілому.

Цікавою є ситуація із соняшником, валове виробництва збільшилося, але за умов необґрунтованої сівозміни, хижацького ставлення до виробництва, тобто максимізації чи-

стого доходу, ґрунти, на яких вирощували соняшник, є виснаженими і потребують тривалого відновлення.

У 2008 та 2011 роках отримано найвищі показники урожайності зернових культур – 53,3 та 56,7 млн. т проти 51 млн. т у 1990 році.

Рентабельність виробництва сільського господарства значно вища за середні показники по економіці в цілому. Прибуток, отриманий у цій галузі, має усталену зростаючу динаміку. У 2000 році прибуток становив 1,7 млрд. грн., тобто 15% від загального прибутку всіх галузей, у кризовому 2008 році сільське господарство забезпечило прибуток більший, ніж удвічі від усіх інших галузей (6,0 проти 2,9 млрд. грн.).

У посткризовому періоді сільське господарство забезпечувало стабільно від 26 до 42% загального прибутку, отриманого в економіці країни без сільського господарства. Так, у 2010 році сільське господарство отримало 17,4 млрд. грн. прибутку проти 40,9 млрд. грн. в інших галузях, або становило 42,2%, у 2011 році – 26,5; 2012 році – 36,4%.

Середні реалізаційні ціни усіх сільськогосподарських культур зросли, та це зростання пов'язане з відповідним курсом гривні, а для деяких культур – з високим попитом. Наприклад, для олійних культур в 2013 році ціна зросла на 1163,3% відносно 1996 року, на зернові та зернобобові – на 13, молоко та молочні продукти – на 5,7; м'ясо (у живій вазі) – 7,5; яйця – на 17%. Отже, з огляду на таку структуру середніх реалізаційних цін слід зазначити, що підхід до формування ціноутворення на сільськогосподарську продукцію необхідно удосконалювати і контролювати з боку держави.

Дослідження сільськогосподарського виробництва за інституційними секторами – нефінансових корпорацій (підприємницьким сектором) і домашніми господарствами (господарствами населення) доводять, що обидва ці сектори є важливими, для національної аграрної економіки та доповнюють один одного. Слід врахувати переваги малого господарювання для сталого розвитку: високий потенціал виживання, використання природних ресурсів є поміркованим, є менш екологодеструктивним, ефективним і соціально спрямованим.

Таблиця 2. Структура виробництва основних сільськогосподарських культур, %

Роки	Зернові та зернобобові культури	Цукрові буряки (фабричні)	Насіння соняшнику	Картопля	Овочі	Плоди та ягоди
1990	100	100	100	100	100	100
1995	66,5	67,0	111,2	88,0	88,2	65,4
2000	47,9	30,0	134,5	118,5	87,3	50,1
2001	77,8	35,2	87,5	103,6	88,6	38,1
2002	76,0	32,6	127,2	99,3	87,4	41,7
2003	40,0	30,3	165,5	110,3	98,1	58,4
2004	82,0	37,5	118,6	124,0	104,4	56,3
2005	74,5	35,0	183,0	116,3	109,4	58,2
2006	67,2	50,6	207,0	116,3	120,9	38,3
2007	57,4	38,3	162,3	114,2	102,5	50,6
2008	104,5	30,3	253,8	116,8	119,5	51,8
2009	90,2	22,7	247,5	117,5	125,1	55,7
2010	77,0	31,0	263,4	111,8	121,8	60,1
2011	111,2	42,3	337,3	144,9	147,5	65,3
2012	90,6	41,6	362,2	138,9	150,3	69,2
2013	123,6	24,3	429,8	133,0	148,1	79,0

Джерело: розроблено автором на основі статистичної інформації. [Електрон. ресурс]: Режим доступу: <http://ukrstat.org/about.html>

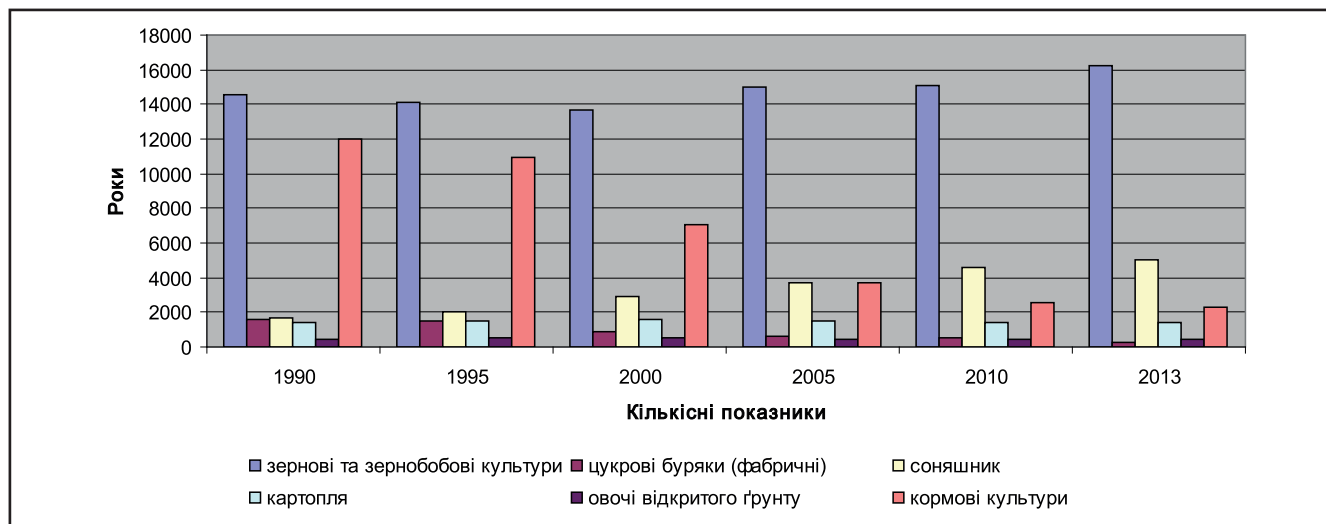

Рисунок 2. Площі посіву основних сільськогосподарських культур за 1990–2013 роки, тис. га

Джерело: розроблено автором на основі статистичної інформації. [Електрон. ресурс]: Режим доступу: <http://ukrstat.org/about.html>

ним. Великі фермерські господарства і господарства населення не є конкурентами, оскільки перші спеціалізуються на комерційно привабливих культурах (зерно, цукрові буряки, соняшник, ріпак тощо) з орієнтацією, як правило, на зовнішній ринок, а інші – на трудомістких (овочі, картопля, плоди і ягоди) з орієнтацією на внутрішній ринок. Позитивним аспектом малих аграрних підприємств є забезпечення зайнятості в великих населених пунктах, що дозволяє вирішувати проблему збереження необхідної щільності заселення, передача досвіду сільськогосподарського виробництва та поваги і раціонального використання природного середовища.

Зміна структури виробництва на користь великотоварних аграрних підприємств та агрохолдингів підвищує не раціональне навантаження на земельні ресурси через комерціалізацію деяких сільськогосподарських культур, нівелює еколого-соціальний фактор сільськогосподарського виробництва. Недостатньо залишається підтримка сільськогосподарського виробника державою, у 2010 році сільськогосподарські підприємства отримали 4,38 млрд. грн. підтримки, що у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь становить 211 грн., у той час як у Польщі вона становить \$155 [5]. Ще менш втішні показники щодо іноземних інвестицій, де частка сільського господарства досягає 2,2%. Зменшення інвестування сільського господарства спричинило деградацію матеріально-технічної бази аграрного сектору, виснаження оборотного капіталу сільськогосподарських товаровиробників, що є загрозливим як для продовольчої, так і для національної безпеки.

У сільськогосподарському виробництві віддача від використаних інвестиційних ресурсів вища, ніж у цілому по економіці країни. На одну інвестовану гривню у сільському господарстві отримують 15,4 грн. валового внутрішнього продукту проти 11,6 грн. у цілому по економіці країни, тобто у 1,3 раза більше. Проте надходження інвестиційних ресурсів у сільськогосподарське виробництво неадекватне вкладу сільського господарства у створення ВВП країни. Так, частка створеного сільським господарством у загальному обсязі в середньому за 2001–2011 роки дорівнює 8,3%, а частка інвестицій в аграрну економіку – 6,3% від суми інвестицій в економіку країни [5, с. 5].

Тому сільське господарство є мультиплікатором розвитку національної економіки в цілому. Діюча система фінансування аграрного сектору не забезпечує інноваційного розвитку цієї галузі. Фінансових ресурсів не вистачає навіть для простого відтворення основних засобів, а тому методологія фінансового забезпечення аграрної економіки потребує удосконалення, переосмислення і трансформації. Все це є беззаперечним фактором необхідності реформування існуючого механізму забезпечення інвестиційної привабливості галузі.

Висновки

Отже, щоб аграрний сектор був конкурентоспроможним у глобалізованому економічному просторі на зовнішніх промислових ринках та став основою розвитку агропромислового виробництва, необхідна науково обґрунтована державна підтримка та, відповідно, сучасна стратегія розвитку АПК.

Передумовою розвитку джерела аграрних інвестицій є зрушення у земельних питаннях. Цілеспрямоване формування та удосконалення правових, економічних, соціальних, екологічних аспектів системи ринкового землеволодіння та землекористування за зразком розвинених країн – важливий фактор розвитку аграрної економіки. Протягом останніх років продаж земель сільськогосподарського призначення, навіть за мораторію на їхній продаж, становить 5 млн. га. [9]

Державі слід формувати фонд стратегічних категорій земель, природоохоронного значення, соціального резерву, стимулювати відповідними заходами переорієнтування частини господарюючих об'єктів на виробництво екологічно чистих продуктів, вирощування лікарських рослин, грибів, екзотичних тварин, культур для несільськогосподарського використання, послуги з підтримкою рекреаційного, ландшафтного, туристичного, культурно-історичного та природно-заповідного факторами. Слід удосконалити методику оцінки вартості, проведення інвентаризації та сучасної агрохімічної паспортизації земель, створення системи земельного іпотечного кредитування.

Стратегічними засадами розвитку аграрної економіки України має стати парадигма прогресу, просування до по-

³ Умний обход [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://www.creditdeposit.com.ua/pressreli/DDL-TOP-Consulting-Umnii-obhod>.

стіндустріального соціалізованого суспільства з високими характеристиками якості життя населення, формування нового технологічного укладу, гуманізації економіки, екологізації економічного розвитку, формування бази аграрних реформ, розробка та реалізація довгострокових пріоритетів.

Список використаних джерел

1. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Пасхавер Б., Щубравька О., Молдаван Н. та ін.]; за заг. ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера; НАН України; Ін-т економ. та прогнозув. – К. – 2009. – 432 с.
2. Державна служба в цифрах 2014 / Національне агентство України з питань державної служби. – К., 2014. – 28 с.
3. Забуранна Л.В. Туристична підприємницька діяльність в аграрній сфері: теорія, організація: монографія / Л.В. Забуранна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 484 с.
4. Згуровський М.З., Гвишиани А.Д. Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопасности жизни людей (2005–2007/2008). – К.: НТУ «КПИ» «Политтехника», 2008. – С. 8.
5. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: моногр. / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2014. – 516 с.

6. Попрозман Н.В. Концептуальні елементи стратегічного управління // Формування ринкових відносин в Україні. НДЕІ Мінекономіки України / Попрозман Н.В., Попрозман О.І. – 2015. – Вип. №4.
7. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство: Монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
8. Структурні зрушення та економічний розвиток України: монографія / [Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артьомова Т.І. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарука; НАН України, Інститут екон. та прогноз. – К., 2011. – 696 с.
9. Умний обход [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creditdeposit.com.ua/pressrelizi/DDL-TOP-Consulting-Umni-obhod>
10. Klymenko N.A. Systemic vision of ecological and economic interaction of modern land-use factors in the agro-sphere // Актуальні проблеми економіки. – №2 (152)2014. – С. 313–321.
11. Natalia V. Poprozman. Improving labor market as a strategic factor in economic growth // Modern Management Review. – Rzeszow University of Technology. Poland. – 2014. – 21(3/2014). [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mmr.prz.edu.pl/pl/wersja-elektroniczna/2014/21-32014/>
12. The Global Innovation index 2013. The local Dynamics of Innovation. Rankings. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/expost/sites/www/freepublication/en/economics/gii/gii_2013.pdf

А.В. БОДЮК,

к.е.н., с.н.с., в.о. завідувача кафедри, Київський університет управління та підприємництва

Геолого-вартісні аспекти вивчення надр

Обґрунтована система понять і вартісних аспектів геологічного вивчення надр, оцінок корисних копалин, проведення пошуково-розвідувальних досліджень і робіт за потребою-ресурсною концепцією економічної геології.

Ключові слова: потреби, ресурси, надра, геологія, корисні копалини, вартості, фахівці.

А.В. БОДЮК,

к.э.н., с.н.с., и.о. зав. кафедрой, Киевский университет управления и предпринимательства

Геолого-стоимостные аспекты изучения недр

Обоснована система понятий и стоимостных аспектов геологического изучения недр и оценок полезных ископаемых, проведения поисково-разведывательных исследований и работ по потребностно-ресурсной концепции экономической геологии.

Ключевые слова: потребности, ресурсы, недра, геология, полезные ископаемые, стоимости, специалисты.

A.V. BODYUK,

c.e.s., s.r.w., head of department of the Kiev Management and Entrepreneurship

Geologo-cost aspects of study of bowels of the earth

Grounded systems of concepts and cost aspects of geological study of bowels of the earth, estimations of minerals, leadthrough, searching-reconnaissance researches and works after by a necessities-resource by conception of economic geology.

Keywords: necessities, resources, bowels of the earth, geology, minerals, costs, specialists.

Постановка проблеми. До містких природничих наук належить геологія. Вона об'єднує ряд галузевих наук, наприклад геологію корисних копалин, мінералогію, історичну геологію, гідрогеологію, інженерну геологію та ін. Фахівці кожної з цих наук у процесі дослідження надр здійснюють науково-виробничу діяльність, яка потребує певних витрат, формують певні наукові та господарські результати тощо.

Отже, логічно розглядати технічні, технологічні, економічні та інші сторони і відповідно до них проблеми надрокористування. Зокрема, перспективно досліджувати проблему інформаційного відображення геологічного вивчення надр (ГВН) як виробничих процесів, що нами відносяться до економічної геології (ЕГ).

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам висвітлення результатів геологічного вивчення надр, надрокористування, його економіки присвячені праці відомих науковців, зокрема І.Д. Андрієвського, О.Б. Боброва, С.А. Вижви, С.В. Гошовського, М.М. Коржнева, М.М. Костенко, М.Д. Красножона, М.М. Курило, О.І. Левченка, Б.І. Малюка, В.С. Міщенко, Т.П. Міхницької, В.А. Михайлова, О.В. Плотноківа, Г.І. Рудька, В.О. Шумлянського, М.П. Щербака та ін. Однак ми вважаємо за необхідне відмітити, що в їхніх дослідженнях не приділялося належної уваги висвітленню теоретико-вартісних відображень геологічного вивчення надр (ГВН).

У літературних джерелах геологічного напряму поширені дослідження так званих геолого-економічних оцінок родо-